

פרשת בלק

נושא השבוע: עם לבדד ישכון

נושא השבוע

הסיפור בו עוסקת פרשת בלק נקרא במסורת חז"ל בשם "פרשת בלעם", היות שהדמות המרכזית שבו הוא בלעם, **הקוסם** המפורסם מארם נהריים אשר הוזמן על ידי בלק בן ציפור, מלך מואב, לקלל את ישראל. בלעם בא לקלל, אולם ה' שם בפיו דברי ברכה ובמקום לקלל הוא נמצא **מברך**.

הפרשה פותחת בתיאור חששותיו של בלק כשהתקרבו בני ישראל אל גבולות מואב. בלק נתקף בסערת רגשות של פחד ותיעוב. **הפחד** מפני עם ישראל הוא קיצוני "כי רב הוא", אולי הכוונה היא שרבים הם מבחינה **מספרית** ואולי מדובר **בכוח** רב שיש להם, בכל אופן בלק ראה בישראל איום לעצם קיומו ומתאר את ישראל, כבהמות מלחכות עשב "עֵתָה יִלְחֲכוּ הַקְּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כְּלַחֲךְ הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה" (במדבר כ"ב 4). ישראל לדבריו, כמו הארבה ממכות מצרים, מכסים את "עין האֶרֶץ". בלק ובלעם שנתפסים במדרשים ובפרשנויות **כשונאים** הגדול של ישראל, מהווים עבורנו נקודת מוצא לדיון **בשנאת ישראל** לדורותיה. סיפורים אחרים במקרא הנחשבים למקרים מובהקים של שנאת ישראל, הם: הסיפור על השעבוד לפרעה מלך **מצרים**, וכן יחסו של אחשוורוש בעקבות **המן הרשע** ליהודים בממלכתו.

מה בפרשה

- **פרשת בלעם** - כשהתקרבו בני ישראל למואב פחדו מהם המואבים. מלכם, בלק בן צפור, הזמין קוסם מארם נהריים, בלעם בן בעור שמו, לקלל אותם. בלעם פנה לה' וה' אפשר לו ללכת. בדרך בא לקראתו מלאך ה' והאתון שרכב עליה רבצה תחתיו. בלעם הכה אותה והיא פתחה את פיה והתלוננה. לבסוף פתח ה' את עיניו והוא ראה מלאך. כשהגיע בלעם אל בלק ניסה לקלל את בני ישראל אך מפיו יצאו רק דברי ברכה.

- **בעל פעור** - בני ישראל זנו אל בנות מואב ומדין והשתתפו בפולחן לכבוד הבעל. לפי פקודת משה נידונו החוטאים למיתה ופנחס בן אלעזר הרג בקנאותו איש ישראלי ואשה מדיינית אשר חטאו בפרהסיה.

פרשת

בלק בן ציפור מלך מואב, שלח את בלעם הקוסם לקלל את ישראל. **הקוסמים**, במקרא, נתפסים כבעלי יכולת ממשית. כך, למשל, גם החרטומים במצרים הצליחו **להפוך** את מטותיהם לתנין, בדיוק כמו אהרן ומשה. אולם, פרשני ימי הביניים, אשר מניחים כי לא ייתכן **שבאמת** היה כח לאותם קוסמים, עסוקים בשאלה מדוע בכלל יש **לחשוש** מקללותיו של בלעם.

פירושו של **אברבנאל** מבוסס על תופעה שאותה ניסחה הפסיכולוגיה המודרנית בשם "נבואה המגשימה את עצמה". לא כוחה של הקללה אלא **האפקט** שיהיה לה על השומעים יוביל להתגשמותה. **רבינו בחיי** מתייחס לאירוע שעליו מסופר בהמשך הפרשה. גם הוא עוסק במה שקרה עם המואבים. לפי המסופר בפרק כ"ה בני ישראל זנו אל בנות מואב ונצמדו לבעל פעור, אלוהיהם. בתגובה הרגו את הנצמדים לבעל פעור וגופותיהם הוקעו **לעיני כל**. לפי תפישתו של **רבינו בחיי**, כדי שלא יאמרו שמותם של אותם המונים מבני התרחש בגלל קללתו של בלעם - הושמו בפיו דברי **ברכה**.

מ

מדרש זה מבוסס על פסוק האומר: "כָּל פְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךָ לֹא יִצְלַח" (ישעיהו נ"ד 17) כלומר: כל נשק שיכוון אל העם, ייכשל במטרתו. המדרש מבסס את האמונה בהגנת ה' על העם מפני אויבים על ידי שימוש בדוגמאות מתולדות העם, ובמקור מובאים פסוקים המתארים את הפורענות ואת ההצלה על ידי ה' (שהורדו כדי למנוע עומס על התלמידים). כותב המדרש ודאי ידע שהיו גם פורענויות שהשמידו רבים בעם (כמו בימי חורבן בית שני), אך מטרתו היא להמחיש לקוראים את הישרדותו של העם בזכות האמונה באל.

ד

כדאי לזכור כי בזמן כתיבתו של מדרש זה, היה כפי הנראה העם תחת שלטון זר, והמדרש מזכיר לקוראיו/שומעיו שאל להם להתייאש, ואם אך יאמינו בה' יינצלו כמו בעבר.

ר

נושאים לדיון:

ש

- מה הדמיון או הקשר בין שלוש הדוגמאות המובאות? בשלושתן אדם חשוב ושליט גזר גזירה. היא כוונה רק אל היהודים ומתוך שנאה ופחד להשתלטות, ובכל אחד מהמקרים הגזירה לא עלתה בידם.

ניתן להזכיר לתלמידים דוגמאות מאחרות יותר שלא מופיעות במדרש כמו האינקוויזיציה בספרד, והשוואה. יש לעמוד עם התלמידים על העובדה כי בשני המקרים היתה פגיעה עצומה ונוראית בעם היהודי, אולם בסופו של דבר השאיפה של הפוגעים להשמדה מוחלטת – לא התממשה.

- מדוע חששו מן היהודים ושנאו אותם? הסיבות לכך רבות ושונות: שנאת הזר, השונה היא טבעית, היהודים התבדלו במכוון ונותרו תמיד שונים - גם כשהיו אזרחים ותיקים באותה מדינה, פעמים רבות עמדו היהודים בעמדות מפתח (ללא כל יחס לחלקם הקטן באוכלוסיה) ועל כך התעוררה קנאת הסובבים אותם, עובדת היותם שונים מאחרים היוותה דלק להגברת הקנאה והשנאה.

ה

השיר הנבחר הוא "חי". המשפט המנחה החוזר בפזמון הוא "עם ישראל חי" משפט העומד כאנטי-טזה לאנטישמיות ולמטרותיה. בפזמון מדובר על שיר העובר בירושה מאב לבן ולנכד, אך השיר הוא כפי הנראה סמל לכל מסורת שהיא העוברת מדור לדור.

ש

ניתן להזמין את התלמידים לנסות ולברר מה מסמלים הדימויים השונים כמו מעיין (מקור ידע ומסורת), חוחים ופרחים (מעלות וחסרונות), יידי מעבר ים (היהודים בתפוצות) וכן כדאי להאיר את תשומת לב התלמידים לעמוד האש המוזכר בשיר.

ר

ניתן לציין כי השיר השתתף בשנת 1983 בתחרות האורוויזיון וזכה במקום השני!

